

ANADOLU LİSELERİNDE GÖREV YAPAN ÖĞRETMENLERİN SINIF İÇİ DAVRANIŞLARININ BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Doç. Dr. Salih Paşa Memişoğlu
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Eğitim Fakültesi EBB.
Bolu
memisoglus@hotmail.com

Mehmet Çakır
Hacettepe Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Ankara
mhmtckr_2009@hotmail.com

Gamze Çakır
Dokuz Eylül Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İzmir
gmczckr35@hotmail.com

Özet

Bu çalışma ile Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenlerin sınıf içi davranışlarının belirlenmesi ve bu davranışların bazı değişkenler açısından farklılaşma durumlarının araştırılması amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini 2013-2014 Eğitim Öğretim Yılında İzmir ili Konak merkez ilçesinde bulunan, İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi Anadolu Liselerinde (N=6) görev yapan (N=334) öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem alma yolu tercih edilmemiş, evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma tarihi itibari ile görev yapan 334 öğretmene veri toplama aracı dağıtılmıştır. Dağıtılan veri toplama araçlarından 247'si geri dönmüş, geri dönen veri toplama araçlarının 232'si değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Büyüköztürk, Kılıç, Karadeniz ve Karataş (2004) tarafından geliştirilen "Sınıf İçi Öğretmen Davranışları Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenlerin sınıf içi davranışlarının "Genellikle" düzeyinde olduğu ve öğretmenlerin çoğunlukla öğrenci merkezli eğitim modelini sergiledikleri belirlenmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin sınıf içi davranışları ile cinsiyet, mesleki kıdem, branş ve medeni durumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen merkezli, Öğrenci merkezli.

EXAMINING TEACHER BEHAVIOURS WITHIN CLASSROOM WORKING AT ANATOLIAN HIGH SCHOOLS IN TERMS OF SOME VARIABLES

Abstract

The purpose of the study is to identify teacher behaviours within classroom working at official Anatolian High Schools and to investigate that behaviours in terms of some variables such as gender, seniority, branch and marital status. The population of this research consists of 334 teachers working at Anatolian High Schools (N=6) connected the provincial directorate for national education in Konak central district in İzmir province in 2013-2014 academic year. In the study no sampling was used and it was tried to reach the whole population. As of the date of the study, the data collection instruments were handed out to 334 teachers. 247 data collection instruments returned and 232 returning data collection instruments were evaluated. "Personal Information Form" prepared by the researcher and "Teacher Behaviours Within Classroom Scale" developed by

Büyüköztürk, Kılıç, Karadeniz and Karataş (2004) were used in order to collect the data. According to the results obtained from the research it was determined that the grade of teacher behaviours within classroom working at Anatolian High Schools is at the “general” level and the teachers use the student-centered education method mostly. Also, it was found that there isn't a meaningful significance between teacher behaviours within classroom and some variables such as gender, seniority, branch and marital status.

Key Words: Teacher centered, student centered.

GİRİŞ

Eğitim genel anlamıyla insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir. Bu süreçten geçen insanın, kişiliği gelişmekte ve davranışı farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma, eğitim sürecinde kazanılan bilgi, beceri, tutum ve değerler yoluyla gerçekleşmektedir (Fidan, 1996). Eğitim sürecinin bu denli verimli olabilmesinde belki de en kritik görev öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenler, eğitim sisteminin en temel ögesidir. Öğretim hizmeti niteliğinin yükselmesinde, gerek öğretme ortamının bir parçası, gerekse kaynak olarak öğretmenin önemli rolü bulunmaktadır. Öğretmen, öğretme faaliyetlerini öğrencilerde belli geçerli yaşantıları oluşturacak nitelikte düzenlemesi beklenmektedir. Öğretmen davranışı, öğrencilerin geçerli öğrenmelerine katkısı ölçüsünde önem kazanmıştır (Ertürk, 1972). Yapılan bazı araştırma sonuçlarına göre öğrenme ürünlerindeki değişkenlik öğretmenin fiziksel niteliklerinden ziyade sınıftaki öğretme-öğrenme ortamının niteliği ile açıklanabilmektedir (Bloom, 1979). Öğretim hizmetinin niteliğini ise büyük oranda öğretmen davranışları belirlemektedir.

Eğitim sisteminde temel girdi öğrencidir. Bilginin hızlı değişimi ve tüketimi, bilgiyi üreten, yapılandıran ve etkili kullanan öğrenciler yetiştirmeyi kaçınılmaz yapmıştır (Tuncel, 2011) Öğrenci niteliklerinde amaçlanan bu değişimin gerçekleşip gerçekleşmemesinde belirleyici olacak olan hususlardan biri de eğitim öğretim faaliyetlerinin en önemli uygulayıcısı olan öğretmenlerin kullandıkları öğretim modeli olacaktır. Bu noktada öğretmenlerin, sınıf içi davranışlarında öğretmen merkezli eğitimi mi yoksa öğrenci merkezli eğitimi mi benimsedikleri hususu gündeme gelmektedir.

Sınıfta öğretmen, öğrenme - öğretme etkinliklerini gerçekleştirirken ya kendini merkeze alır ya da öğrenciyi merkeze alır. Başka bir deyişle ya kendisi aktif olur ve dersi kendisi işler, ya da etkinlikleri öğrencilerin yapmasını sağlar (Özbebit, 2007). Büyüköztürk ve diğerleri (2004)'e göre öğretim yöntemine ilişkin izlenen sınıf içi öğretmen davranışları ikiye ayrılmaktadır. Bu davranışlardan biri öğretmen merkezli (geleneksel) eğitimi diğeri ise öğrenci merkezli eğitimi yansıtır.

Öğretmen Merkezli (Geleneksel) Eğitim

Geleneksel yaklaşım, sınıf içi yaşantılarda ve bu yaşantıların aktarıldığı eğitim etkinliklerinde öğretmenin etkin, öğrencinin edilgen bir konumda olduğu yaklaşımdır. Öğretmen - öğrenci ilişkileri, aşırı ölçüde yapılandırılmıştır. Sınıfta otorite olan öğretmen, disiplinin sağlanması için otokratik yöntemleri kullanır. Sınıfta ortaya çıkabilecek her türlü sorunun çözümüne ilişkin öğretmenin önceden bildiği yollar vardır. Sınıfın kuralları nesnel ve mutlaka uyulmalıdır. Bu yaklaşımda öğretmenler için esas olan öğrencileri kontrol etmektir. Öğretmenler sınıfta öğrencilerin aktif olmasını, kontrolü kaybetmek olarak yorumlarlar (Aydın, 2011).

Geleneksel eğitim sisteminde, dersler, programlar, ödevler, ders saatleri ve benzeri hususlar düzenlenirken öğrencinin ilgi ve ihtiyaçları hesaba katılmaz. Bu eğitimde ön planda tutulan müfredat ve öğretmendir. Öğretmen merkezli eğitimde egemen olan geleneksel disiplin anlayışında öğrenciden her durumda kayıtsız şartsız uyumlu davranması beklenir. Bu zorunlu uyumlu davranma bazen olumsuz sonuçlar doğurmakta ve baskıcı tutumlara karşı disiplinsiz davranışların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Kafadar, 1997).

Öğretmen merkezli eğitimde öğretmenler öğrenciler üzerinde mutlak otorite kurarlar çünkü onlar için sınıfın ve öğrencilerin kontrol edilmesi en önemli husustur (Dollard ve Christensen, 1996). Eleştirilenler, öğretmen merkezli eğitimde kayıtsız itaat etmenin inisiyatif kullanmaya, pasif öğrenci olmanın ise aktif öğrenci olmaya göre daha değerli olduğunu öne sürerler (Freiberg, 1999).

Khaled (2013)'e göre öğretmen merkezli eğitimde;

- Öğrenciler pasiftir, sürekli alıcı konumundadırlar ve bilgiyi öğretmenden transfer ederler.
- Öğrenciler kendi öğrenme yöntemleri üzerinde hiçbir tasarrufa sahip değildirler.
- Ölçme-değerlendirme, öğretim metotları ve müfredatla ilgili tüm kararlar sadece öğretmen tarafından alınır.

Friberg (1999)'a göre öğretmen merkezli eğitimde öğretmenler birtakım kuralları, sınıf içi etkinlikleri ve lüzumu halinde uygulanması muhtemel yaptırımları öğrencilerle beraber kararlaştırmak yerine doğrudan kendileri belirler ve bu suretle öğrenciler üzerinde otorite kurar ve onları sıkı biçimde kontrol ederler. Lovitt (1990)'a göre öğretmen merkezli eğitimde öğretmenler sınıf düzeni için gerekli olan kuralları genellikle okulun ilk günlerinde belirler ve eğer öğrenciler uygun olmayan tutum ve davranışlar sergiler ise bir takım haklardan mahrum bırakma, kaş çatma ve sınıfın önünde azarlama gibi cezalara müracaat ederler.

Öğretmen merkezli eğitimi dersin akışına, öğrencilerin nasıl yönlendirileceğine ve değerlendirmenin nasıl yapılacağına öğretmenin karar verdiği, öğretmen odaklı bir eğitim olarak tarif eden Gürses (2010) tüm zayıflıklarına rağmen öğretmenlerin bu eğitim modelini tercih nedenlerini şöyle açıklar:

- Sınıfların kalabalık olması,
- Derslerin müfredat yapısı,
- Öğretmenlerin yetiştirildikleri kurumlarda, öğretim yöntemlerini yeterince kavrayamamaları,
- Kolay ve zahmetsiz olması,
- Daha ekonomik olması,
- Yeni öğretim yaklaşımlarının öğretmenler tarafından, yeterince takip edilmemesi,
- Kısa zamanda çok bilgi aktarılabilmesi,
- Öğrencileri yeni konuyla tanıştırmada, konuların tekrarını yapmada, konuları özetlemede etkili bir yöntem olması.

Öğrenci Merkezli Eğitim

Okullarda benimsenen öğrenci profili; bilimsel ve akılcı düşünme becerisine sahip, araştırmacı ve sorgulayıcı, bilgiyi ezberleyen değil bilgiye ulaşabilen, bu bilgiyi kullanıp paylaşabilen, iletişim kurma becerilerine sahip, teknolojiyi etkin bir şekilde kullanabilen, kendini gerçekleştirmiş ve yaratıcı, üretken, takım çalışmasına yatkın, öğrenmeyi öğrenmiş ve yaşam boyu öğrenmeyi benimsemiş bireylerdir. Bu bakış açısı, eğitimin odaklandığı alanlarda kaçınılmaz bir değişim sürecini başlatmaktadır. Sistemin çıktısı olan öğrencinin niteliklerinde hedeflenen değişim, öğrenciyi doğrudan sistemin merkezine yerleştirme gerekliliğini ve bunun sonucunda öğrenci merkezli öğretim anlayışını gündeme getirmektedir (Bal, 1999).

Öğrenci merkezli eğitim insan ögesine yönelik bir süreçtir. Sınıf yönetiminin merkezinde öğrenci bulunur. Geleneksel eğitimde geçerli olan otorite, bu yaklaşımda yerini etkileşmeye bırakmıştır. Etkileşmenin önemi ortaya çıktıktan sonra, öğrenciyi etkilemek için çeşitli teknik ve yöntemler geliştirilmiştir. Güdüleme, liderlik, terapi ve duyarlık eğitimi etkilemede en çok kullanılan yöntem ve teknikler arasındadır (Aytekin, 2004).

Ryan ve Cooper (2001), öğrenci merkezli eğitimde öğretmenlerin öncelikle öğrencilerin sorunlarını ve bu sorunların altında yatan nedenleri derinlemesine irdelediklerini ve bu sayede bir taraftan öğrencilerin durumunu tam olarak anlamaya çalışırken diğer taraftan da söz konusu problemler için muhtemel çözüm yolları bulmak için çaba sarf ettiklerini ifade eder. Edwards (2004) da öğrenci merkezli eğitimde öğretmenlerin, öğrencilerin derse olan ilgi ve dikkatlerini diri tutmak amacıyla performans çalışması, oyun, rol oynama, tartışma, analitik düşünme ve sorgulama gibi öğretim metot ve tekniklerini kullandıklarını söyler.

Aydın (2011)'e göre ise öğrenci merkezli eğitimde, katılımcı ve esnek bir yapılandırma esastır. Bu eğitim modeli, öğrencinin duygusal, zihinsel ve düşünsel gelişimine uygun insancıl bir modeldir. Eğitim - öğretim etkinliklerinin merkezinde öğrenci yer alır. Öğrenci sınıf yaşamının nesnesi değil, öznesidir. Sınıfta uyulması gereken kurallar, öğretim yöntemleri, dersin amaçları gibi etkinlikler birlikte tartışılarak belirlenir. Tartışmalarda öğretmen rehberlik rolünü üstlenir. Bu yaklaşımda sınıf, öğrenci, öğretmen, ders programları, eğitim ortamı gibi iç; okul, çevre aile gibi dış faktörlerin etkileştiği bir sistem olarak algılanır. Sınıf içi yaşam, dış dünyadan yalıtılmış bir ortam değil, canlı ve dinamik süreçler toplamıdır. Öğretmen bu dinamiklerin farkında olan ve bu dinamikleri sınıfın eğitsel amaçları doğrultusunda yönlendiren kişidir. Öğrenci merkezli eğitim, çağdaş düşünebilen ve

düşündüğünü ifade edebilen, araştıran, karşılaştığı sorunları bildikleri ile ve mantığı ile çözebilen insanın yetişmesine yardımcı olmaktadır.

Özdemir ve Yalın (1998)'e göre öğrenci, sınıf ve laboratuvaradaki etkinliklerin merkezidir. İşlenen konu ikinci derecede önemlidir. Hayat, iş, aile ve toplum ilişkileri, ulusal ve kişisel ihtiyaçlara yönelik bazı temel kavram ve ilkeleri anlamak ve kabul etmek durumundadır. Öğrenci, sağlam bir kavram ve kurallar temelinde sahip olduğunda, yeni edindiği bilgileri her zaman bu temel kavram ve ilkeler çerçevesinde özümseyerek, yaşam boyu öğrenmeye katılmış olacaktır. Şengül (2005)'e göre öğrenci merkezli eğitimde egemen olan disiplin anlayışı içseldir. "Çocuk, öğrenmeye güdüleyici bir ortamda kendi isteği ile karara katılarak, sorumluluklar alarak, başarıya duygusunu tadarak disiplinli birey olabilir" (Alicıgüzel, 2001,165). Weimer (2002) ve Wohlfarth (2008)'e göre öğrenci merkezli eğitimde;

- Öğrenci oldukça aktiftir ve neyi, ne zaman ve nasıl öğreneceğine dair fazlasıyla bilgiye sahiptir.
- Öğrenci öğrenme sürecine doğrudan dahil olur ve öğrenme sorumluluğu vardır.
- Öğretmenin nasıl öğreteceğinden ziyade öğrencinin nasıl öğreneceğine odaklanılır.
- Öğretmenler daha aktif ve katılımcı bir öğretim yöntemi uygulayabilmek için yansı ve ders notlarını bir kenara bırakırlar ve onları kullanmazlar.

Pierce ve Kalkman (2003)'e göre öğrenci merkezli eğitim, öğrenci motivasyonunun artırılması ve öğrenmenin verimli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi noktasında öğretmenlere önemli fırsatlar sunmaktadır. Öğrenci merkezli eğitim, öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alması, öğrencilere ilgi alanları doğrultusunda farklı seçenekler sunması ve eğitim öğretim etkinliklerinde işbirliğini teşvik etmesinin yanı sıra öğretmenlerin düşünce ve bilgilerini yapılandırmalarına imkân tanıyan stratejileri içermesi nedeniyle öğretmenler tarafından tercih edilmektedir. Alan yazın incelendiğinde az da olsa sınıf içi öğretmen davranışları ile ilgili araştırmalar rastlamak mümkündür.

Tuncel (2011), "Sınıf İçi Öğretmen Davranışlarının Beden Eğitimi ve Diğer Branş Öğretmenleri Açısından Karşılaştırılması" konulu araştırmasında öğretmenlerin sınıf içinde genellikle öğrenci merkezli davranışlar sergilediğini tespit etmiştir. Bununla birlikte sınıf içi öğretmen davranışları ile cinsiyet arasında anlamlı bir farkın olduğu ve kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre sınıf içinde daha fazla öğrenci merkezli davranış sergiledikleri görülmüştür. Aynı çalışmada sınıf içi öğretmen davranışlarının branş ve öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Büyüköztürk ve diğerleri (2004), "Sınıf İçi Öğretmen Davranışları Ölçeğinin Geliştirilmesi" konulu araştırmalarını toplam 301 öğretmen üzerinde yürütmüştür. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin sınıf içi davranışlarının genellikle öğrenci merkezli olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, sınıf içi öğretmen davranışları ile cinsiyet arasında anlamlı bir farkın olduğu ve kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha fazla öğrenci merkezli davranış sergiledikleri görülmüştür. Aynı çalışmada, sınıf içi öğretmen davranışları ile branş değişkeni arasında anlamlı bir farkın olduğu ve sınıf öğretmenlerinin branş öğretmenlerine göre daha fazla öğrenci merkezli davranışlar sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Güven ve Demirhan (2006), "Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminin Öğretmen Davranışı Boyutuna İlişkin Görüşleri"ni belirlemek üzere yaptıkları araştırma sonucunda, genel olarak öğretmen davranışlarının öğrenci merkezli sınıf yönetim anlayışını yansıtan davranışlar ile benzerlik gösterdiğini saptamıştır. Aynı çalışmada mesleki hizmet yıllarına göre genç öğretmenlerin öğretmen merkezli öğretim yöntemlerini deneyimli öğretmenlere göre daha fazla tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Can (2004), yerli ve yabancı literatürü taramak suretiyle yaptığı "Öğretmenlerin Geliştirilmesi ve Etkili Öğretmen Davranışları" konulu araştırmasında elde ettiği verilerin analizi sonucunda öğretmenlerin eğitim ve geliştirilmesi programlarında, bireysel gelişimi ve bireysel farklılıkları merkeze alan, öğrenci merkezli eğitim yaklaşımlarını esas kabul eden ve bu yaklaşımları sınıf yönetiminde gerçekleştirebilecek öğretmenlerin yetiştirilmesinin gerekli olduğunu vurgulamıştır.

Singer (1996), "Öğretim Üyelerinin Benimsediği Öğretim Paradigmalarının Belirlenmesi" başlıklı araştırmasının sonucunda kadın öğretim üyelerinin erkek öğretim üyelerine göre daha fazla öğrenci merkezli davranışlara sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenlerin uyguladıkları öğretim modelinin türü öğrenmenin niteliğini doğrudan etkilemektedir. Bilgiyi araştırıp keşfederek, yorumlayarak ve çevre ile etkileşim kurarak yapılandırılan bireylerin yetiştirilmesinde öğretmenlerin sınıf içi davranışlarının belirleyici etkisi olduğu ortaya çıkmaktadır. Yeni nesillerin yetiştirilmesinde, temel davranışların okul ve dolayısıyla sınıf içerisinde yapılan eğitim - öğretim etkinliklerinde kazandırıldığı düşünülürse, bu noktada sınıf içi öğretmen davranışlarının rolünün ne denli önemli olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

Araştırmadan elde edilen bulguların sınıf içi öğretmen davranışları ile ilgili literatüre katkı sağlayacağı değerlendirilmekte; ayrıca bu bulguların öğretmenlerin sınıf içi davranışlarının, okullarda yetiştirilmek istenen ideal öğrenci profilleri üzerindeki rollerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacağına inanılmaktadır.

Bu araştırmada Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenlerin sınıf içi davranışları bazı değişkenler de dikkate alınarak araştırılmış ve var olan durum ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede; Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenlerin sınıf içi davranışlarını belirlemek amacıyla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenlerin sınıf içi davranışları hangi düzeydedir?
2. Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenlerin cinsiyete göre sınıf içi davranışları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre sınıf içi davranışları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenlerin branşlarına göre sınıf içi davranışları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenlerin medeni durumlarına göre sınıf içi davranışları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

YÖNTEM

Bu araştırma mevcut olan bir durumu tanımlamaya ve açıklamaya çalıştığından dolayı tarama modelindedir.

Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini 2013-2014 Eğitim Öğretim Yılında İzmir ili Konak merkez ilçesinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi Anadolu Liselerinde (N=6) görev yapan (N=334) öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem alma yolu tercih edilmemiş, evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma tarihi itibari ile görev yapan 334 öğretmene veri toplama aracı dağıtılmıştır. Dağıtılan veri toplama araçlarından 247'si geri dönmüş, geri dönen veri toplama araçlarının 233'ü değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlere ilişkin demografik dağılım Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Bazı Demografik Değişkenlere Göre Dağılımları

DEĞİŞKENLER						TOPLAM	
CİNSİYET	ERKEK			KADIN			
	N	150			82	232	
	%	64,7			35,3	100	
KIDEM		(0-5)	(6-10)	(11-15)	(16-20)	(21 VE ÜSTÜ)	
	N	84	37	28	33	50	232
	%	36,2	15,9	12,1	14,2	21,6	100
BRANŞ		YBC. DİL.		FEN DERS.	SOS. DERS.	UYG. DERS.	
	N	70		66	74	22	232
	%	30,2		28,4	31,9	9,5	100
MEDENİ DURUM	EVLİ			BEKÂR			
	N	167			65	232	
	%	72			28	100	

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan 232 öğretmenin % 64,7'sinin erkek, % 35,3'ünün kadın; % 36,2'sinin 0-5 yıl, % 15,9'unun 6-10 yıl, % 12,1'inin 11-15 yıl, % 14,2'sinin 16-20 yıl ve % 21,6'sının 21 yıl ve üstü kıdeme sahip; % 30,2'sinin yabancı dil öğretmeni, % 28,4'ünün fen dersleri öğretmeni, % 31,9'unun sosyal dersler öğretmeni ve % 9,5'inin uygulamalı ders öğretmeni; % 72'sinin evli, % 28'inin ise bekar olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Sınıf İçi Öğretmen Davranışları Ölçeği: Çalışmada veri toplama aracı olarak Büyüköztürk ve ark. (2004) tarafından geliştirilen "Sınıf İçi Öğretmen Davranışları Ölçeği" (SÖDÖ) kullanılmıştır. Sınıf İçi Öğretmen Davranışları Ölçeği, 27 maddeden oluşmaktadır ve Likert tipi beşli derecelendirme ölçeği olarak tasarlanmıştır. Ölçek, 'Hemen Hemen Her Zaman' (5), 'Genellikle' (4), 'Bazen' (3), 'Nadiren' (2), 'Hemen Hemen Hiçbir Zaman' (1) seçeneklerinden oluşmaktadır. Ölçekteki maddelerin tamamı olumlu maddelerden oluşmaktadır. Ölçekten alınacak en düşük puan 27, en yüksek puan 135'dir. Ölçekten alınacak yüksek puan, öğrenci merkezli öğretmen davranışlarının sıklıkla gösterildiğini ifade etmektedir. Sınıf İçi Öğretmen Davranışları Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Büyüköztürk ve diğerleri (2004) tarafından yapılmış, ölçeğin iç tutarlık kat sayısı olan Cronbach Alpha değeri 0.904 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0.911 olarak bulunmuştur. Sınıf İçi öğretmen davranışları ölçeğinde yer alan seçeneklerin yorumlanmasında kullanılan puan sınırları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Sınıf İçi Öğretmen Davranışları Ölçeğinde Yer Alan Seçeneklerin Yorumlanmasında Kullanılan Puan Sınırları

Puan Aralığı	Verilen Puan	Seçenekler
1.00 – 1.80 arası görüşler	1	"Hemen Hemen Hiçbir Zaman"
1.81 – 2.60 arası görüşler	2	"Nadiren"
2.61 – 3.40 arası görüşler	3	"Bazen"
3.41 – 4.20 arası görüşler	4	"Genellikle"
4.21 – 5.00 arası görüşler	5	"Hemen Hemen Her Zaman"

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmada öğretmenlerin cinsiyet, öğretmenlikteki kıdem, branş ve medeni durumlarını belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması

Anketler, 12/05/2014 tarihinde dağıtılmaya başlanmış ve 20/05/2014 tarihine kadar toplanmıştır. Anket formları, okul müdürlüklerine bizzat gidilerek uygulanmaları sağlanmıştır. Öğretmenlere yanıtlanmak üzere sunulan anketler, yanıtlandıktan sonra uygulamacı tarafından tek tek okullar gezilerek toplanmıştır. Uygulama esnasında araştırmacının amacı hakkında bilgiler öğretmenlerle paylaşılmıştır.

Veri Analizi

Elde edilen veriler, araştırmacı tarafından bilgisayar ortamındaki SPSS 20.0 for Windows paket programına yüklenmiştir. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde ise frekans (f), yüzde (%), ortalama ($\bar{X}$), standart sapma (S) hesaplanmış; ikili karşılaştırmalarda Bağımsız Gruplar T-testi; çoklu karşılaştırmalarda ise Tek Yönlü Varyans Analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmada elde edilen veriler çeşitli istatistiksel işlemlerden geçirilerek anlamlı tablolar halinde aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3. Öğretmenlerin Sınıf İçi Davranışlarının Düzeyine İlişkin Bulgular

	N	$\bar{X}$	Ss
Öğretmen Davranışları Düzeyi	232	3,92	,466

Tablo 3 incelendiğinde öğretmenlerin sınıf içi davranışlarının $\bar{X}=3,92$ ortalamayla “Genellikle” düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre öğretmenlerin sınıf içi davranışlarında öğrenci merkezli tutumu genellikle sergiledikleri ve derslerin işleniş ve eğitim öğretim faaliyetlerinin icrasında öğrencilerin aktif olmalarını sağlayacak öğretim yöntemlerini uyguladıkları söylenebilir.

Güven ve Demirhan (2006), beden eğitimi öğretmenlerin sınıf yönetiminin öğretmen davranışı boyutuna ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada da genel olarak öğretmen davranışlarının öğrenci merkezli sınıf yönetim anlayışını yansıtan davranışlar ile benzerlik gösterdiği saptamıştır. Tuncel (2011), sınıf içi öğretmen davranışlarını beden eğitimi ve diğer branş öğretmenleri açısından karşılaştırmak amacıyla yaptığı araştırmasında öğretmenlerin sınıf içinde öğrenci merkezli davranışları genellikle sergiledikleri sonucuna ulaşmıştır. Çakır (2015)’te ilkökul ve ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin liderlik stilleri ile sınıf içi öğretmen davranışları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında öğretmenlerin öğrenci merkezli davranışları genellikle sergilediklerini saptamıştır. Literatürdeki bu bulgular ile mevcut araştırma bulgusu örtüşmektedir.

Tablo 4: Öğretmenlerin Sınıf İçi Davranışlarının Öğretmenlerin Cinsiyetine Göre Bağımsız Gruplar T-Testi Analizi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Erkek	150	106,48	12,461	230	,834	,405
Kadın	82	105,04	12,840			
Toplam	232					

Tablo 4’te verilen analiz sonuçları incelendiğinde öğretmenlerin sınıf içi davranışlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık ($p>,05$) göstermediği görülmektedir. Yani, hem bayan öğretmenler ($\bar{X}=105,04$) hem de erkek öğretmenler sınıf içi davranışlarında öğrenci merkezli davranışlar sergilemektedir.

Büyüköztürk ve diğerleri (2004) ise sınıf içi öğretmen davranışları ölçeğinin geliştirilmesi amacıyla yaptıkları çalışmada kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlerden daha fazla öğrenci merkezli davranışlara sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Tuncel (2011)’de araştırmasında cinsiyet değişkeni dikkate alındığı takdirde, kadın öğretmenlerin, erkek öğretmenlere göre sınıf içinde daha fazla öğrenci merkezli davranış sergilediklerini bulmuştur. Benzer biçimde Çakır (2015)’te araştırmasında bayan öğretmenlerin sınıf içi davranışlarında erkek öğretmenlere nazaran daha fazla öğrenci merkezli davranışlar sergiledikleri sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Singer (1996) çalışmasında kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlerden daha fazla öğrenci merkezli davranışlara sahip olduklarını bulmuştur. Literatürdeki bu bulgular ile mevcut araştırma bulguları örtüşmemektedir. Bu durumun nedeni özellikle 2005 yılından itibaren öğrenci merkezli eğitim modelinin gerek bakanlık gerekse ilgili eğitim öğretim kurumlarınca teşvik edilmesi, ön planda tutulması ve bu konuda öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenmesi ve neticesinde cinsiyet fark etmeksizin tüm öğretmenlerin öğrenci merkezli eğitim modelini benimsemiş olmaları olabilir.

Tablo 5: Öğretmenlerin Sınıf İçi Davranışlarının Mesleki Kıdemlerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Sınıf İçi Öğretmen Davranışları	Gruplar Arası	510,485	4	127,621	,803	,525
	Gruplar İçi	36090,304	227	158,988		
	Toplam	36600,789	231			

p> .05, kategoriler: "0-5 yıl=1", "6-10 yıl =2", "11-15 yıl =3", "16-20=4", "21 ve üzeri yıl =5"

Tablo 5'te verilen analiz sonuçları incelendiğinde öğretmenlerin sınıf içi davranışları ile mesleki kıdemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Yani meslek hayatının başında olan öğretmenler ile ilerleyen yıllarında olan öğretmenler sınıf içi davranışlarında öğrenci merkezli davranışları sergilemektedir.

Güven ve Demirhan (2006), yaptıkları araştırmada meslek yaşamının ilk yıllarında olan öğretmenlerin sınıf kontrolünü daha iyi sağlayabilmek için öğretmen merkezli öğretim yöntemlerini benimsediklerini tespit etmişlerdir. Çakır (2015)'te 21 yıl ve üstü mesleki kıdeme sahip olan öğretmenlerin 0-5 yıl ve 11-15 yıl mesleki kıdeme sahip olan öğretmenlere nazaran daha fazla öğrenci merkezli davranışlara sahip olduklarını saptamıştır. Literatürdeki bu bulgular ile mevcut araştırma bulgusu örtüşmemektedir. Bu durumun nedeninin araştırmanın yürütüldüğü örneklem grubunun farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Söz konusu araştırma ortaokuldan sonra sınavla öğrenci alan ve öğrencilerinin belli seviyenin üzerinde olduğu Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenlerle yürütülmüştür. Öğrenci niteliği ve profili dikkate alındığında öğretmenlerin disiplini tesis etme sorununu çok fazla yaşamayacakları ve öğrenci merkezli eğitim esaslarını daha kolay uygulayabilecekleri değerlendirilmektedir. Bu bağlamda eğitim fakültesinden yeni mezun olup öğretmenliğe henüz başlamış genç öğretmenlerin de tecrübeli öğretmenler gibi benzer sınıf içi davranışlar sergilemelerinin özellikle Anadolu Liseleri için anlamlı bir bulgu olduğu düşünülmektedir.

Tablo 6: Öğretmenlerin Sınıf İçi Davranışlarının Öğretmenlerin Branşına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Sınıf İçi Öğretmen Davranışları	Gruplar Arası	1224,693	3	408,231	2,631	,051
	Gruplar İçi	35376,096	228	155,158		
	Toplam	36600,789	231			

p> .05, kategoriler: "Ybc. Dil=1", "Fen Ders. =2", "Sos. Ders. =3", "Uyg. Ders.=4"

Tablo 6'daki analiz sonuçları incelendiğinde öğretmenlerin sınıf içi davranışları ile branşları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Yani, hem yabancı dil grubu, hem fen dersleri grubu, hem sosyal dersler grubu ve hem de uygulamalı dersler grubu öğretmenleri sınıf içi davranışlarında öğrenci merkezlidir.

Büyüköztürk ve ark. (2004), yaptıkları çalışmada sınıf öğretmenlerinin diğer branş öğretmenlerine göre sınıf içinde daha fazla öğrenci merkezli davranışlar sergilediklerini bulmuştur. Çakır (2015) ise sınıf öğretmenlerinin ilkokul ve ortaokulda görev yapan diğer branş öğretmenlerine göre daha fazla öğrenci merkezli davranışlar sergilediklerini tespit etmiştir.

Ancak yukarıda ifade edilen araştırmalar, sınıf öğretmenleriyle diğer branş öğretmenlerinin sınıf içi davranışlarını ortaya koymaya yönelik araştırmalardır. Mevcut araştırma ise Anadolu Liselerinde görev yapan

branş öğretmenleri üzerinde yürütülmüştür. Alan yazın incelendiğinde mevcut araştırma bulgusunu destekleyen ya da desteklemeyen herhangi bir araştırma bulgusuna rastlanmamıştır.

Tablo 7: Öğretmenlerin Sınıf İçi Davranışlarının Medeni Duruma Göre Bağımsız Gruplar T-Testi Analizi Sonuçları

Medeni Durum	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Evli	167	105,84	12,589	230	-,255	,799
Bekar	65	106,31	12,676			
Toplam	232					

Tablo 7'deki analiz sonuçları incelendiğinde öğretmenlerin sınıf içi davranışları ile medeni durumları arasındaki fark ($p>,05$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Yani sınıf içi öğretmen davranışları öğretmenlerin medeni durumuna göre değişmemektedir.

Tablo 7'deki bulgulara göre bekâr öğretmenlerin sınıf içi öğretmen davranışlarının ($\bar{X}=106,31$) evli öğretmenlerin sınıf içi öğretmen davranışları ($\bar{X}=105,84$) gibi öğrenci merkezli olduğu görülmektedir.

Çakır (2015)'te araştırmasında gerek bekâr gerekse evli öğretmenlerin sınıf içi davranışlarında öğrenci merkezli eğitim modelini benimsediklerini tespit etmiştir. Literatürdeki bu bulgu ile mevcut araştırma bulgusu birbiriyle uyumludur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Bu araştırma Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenlerin sınıf içi davranışlarının düzeyini belirlemek ve söz konusu davranışları bazı değişkenler açısından incelemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırma sonucunda Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenlerin sınıf içi davranışlarının "Genellikle" düzeyinde olduğu ve öğretmenlerin sınıf içi davranışlarında öğrenci merkezli tutumu genellikle sergiledikleri ve derslerin işleniş ve eğitim öğretim faaliyetlerinin icrasında öğrencilerin aktif olmalarını sağlayacak öğretim yöntemlerini uyguladıkları tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin cinsiyet, mesleki kıdem, branş ve medeni durumlarına göre sınıf içi davranışları arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Araştırma sonuçları göz önünde bulundurularak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

Uygulamaya yönelik öneriler;

- Öğrenci merkezli eğitim modelinin ehemmiyeti, eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarına sürekli vurgulanarak bu adayların söz konusu modeli benimsemeleri sağlanmalıdır.
- Halihazırda görevde bulunan öğretmenlerin öğrenci merkezli eğitim modeli esaslarının bilinmesi ve uygulanması konusunda farkındalıklarının artırılması maksadıyla ilgili eğitim kurumlarınca hizmet içi eğitim kursları, seminer, sempozyum vb. etkinlikler düzenlenmelidir.
- Bakanlık veya il/ilçe milli eğitim müdürlüklerince düzenlenecek etkili öğretmenlik seminerleriyle; Modern eğitim öğretim yaklaşımları çerçevesinde, hedeflenen öğrenci profilinin yetiştirilebilmesi için öğrenci merkezli eğitim modelinin kaçınılmaz bir süreç olduğu, bu sebeple öğretmenlerin sınıf içi davranışlarını söz konusu model doğrultusunda belirlemelerinin gerekliliği sürekli olarak telkin edilmelidir.

Araştırmacılara yönelik öneriler;

- Araştırma konusu farklı konularla ilişkilendirilerek (öğrenci davranışları, öğrenci başarısı, öğrenci motivasyonu vb.) ele alınabilir.

- b) Araştırma özel Anadolu Liselerinde de gerçekleştirilerek sonuçlar karşılaştırılabilir.
- c) Araştırma yeni değişkenler ilave edilerek (öğretmenlerin eğitim düzeyi, yaş, görev yapılan okulun öğrenci sayısı vb.) ele alınabilir.
- d) İzmir ili Konak merkez ilçesine bağlı bulunan Anadolu Liselerinde yapılan bu araştırma farklı il ve ilçelerde uygulanabilir.

Not: Bu çalışma 24-26 Nisan 2015 tarihlerinde Antalya’da 16 ülkenin katılımıyla düzenlenen 6th International Congress on New Trends in Education- ICONTE’ de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Alıcıgüznel, İ. (2001). *Çağdaş okulda eğitim ve öğretim*. Sistem Yay. İstanbul.

Aydın, A. (2011). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Aytekin, H. (2004) “Çağdaş sınıf yönetimi yaklaşımında ideal öğretmen modeli”. Sınıf Yönetimi (Ed. Leyla Küçükahmet), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Bal, H. (1999). Öğrenci merkezli eğitim. http://adana.meb.gov.tr/SAYFALARI_ome.htm adresinden 10/08/2014 tarihinde erişilmiştir.

Bloom, B. S. (1979). *İnsan nitelikleri ve okulda öğrenme*. (Çeviren : D. Ali Özçelik). Ankara : Milli Eğitim Yayınevi.

Büyüköztürk, Ş; Kılıç, E; Karadeniz, Ş. ve Karataş, S. (2004). *Sınıf içi öğretmen davranışları ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik güvenirlik analizleri*. Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. Sayı:38, ss:212-229.

Can, N. (2004). Öğretmenlerin *geliştirilmesi ve etkili öğretmen davranışları*. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 16 Yıl : 2004/1 (103-119 s.)

Çakır, M.(2015). Öğretmenlerin liderlik stilleri ile sınıf içi öğretmen davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Dollard, N., & Christensen, L., (1996). *Constructive classroom management. Focus on Exceptional Children*, 29(2), 1-24.

Edwards, C. (2004). *Classroom management and discipline* (4th Ed.). New York: John Wiley & Sons.

Ertürk, S. (1972). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara : Yelkentepe Yayınları.

Freiberg, H. J. (Ed.). (1999). *Beyond behaviorism: Changing the classroom management paradigm*. Boston: Allyn and Bacon.

Fidan, N ve Erden, M. (1996). *Eğitime giriş*. Ankara: Meteksan

Gürses, A. (2010). Geleneksel *öğretim nedir, ne değildir. araştırma projesi eğitimi çalıştay*. Çanakkale. maycalistaylari.comu.edu.tr/calistaykimya/sunumlar adresinden 12/08/2014 tarihinde erişilmiştir.

Güven, B., Demirhan G., “Beden eğitimi öğretmenlerinin sınıf yönetiminin öğretmen davranışı boyutuna ilişkin görüşleri”, H.Ü. Spor Bilimleri Dergisi, 17(4), s.158-172, 2006.

Kafadar, O. (1997). *Türk eğitim düşüncesinde batılılaşma*, Feryal Matb., İstanbul.

Khaled, A. (2013). *Teacher-Centered Versus Learner –Centered Teaching Style*. Al Ain University of Science and Technology College of Education. The Journal 22 of Global Business Management Volume 9, Number 1, February 2013.

Lovitt, T. (1990). *Managing inappropriate behavior in the classroom*. Virginia: The Council for Exceptional Children.

Özbebit, G. (2007). İngilizce öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları, kullandıkları sınıf yönetim teknikleri ve kullanım sıklıkları. Yayımlanmamış Yüksel Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özdemir, S. ve Yalın, H. Y. (1998). *Her yönüyle öğretmenlik mesleği*, Ankara.

Pierce, J.W. ve Kalkman, D.L. (2003) *Applying learner-centered principles in teacher education*. Theory into Practice, 42 (2). 127-132

Ryan, K., & Cooper, J. (2001). *Those who can, teach*. New York: Houghton Mifflin Company.

Singer, E. (1996). Espoused teaching paradigms of college faculty. *Research in Higher Education*, 37(6). 656-679

Şengül, T. (2005). Geleneksel ve çağdaş eğitim anlayışında ilgi ve disiplin. Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı: 166.

Tuncel, S.D. (2011). Sınıf içi öğretmen davranışlarının beden eğitimi ve diğer branş öğretmenleri açısından karşılaştırılması. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2011, IX (2) 65-69.

Weimer, M. (2002). *Learner-Centered Teaching*. San Francisco: Jossey Bass.

Wohlfarth, De De and et.al (2008). Student Perceptions of Learner-Centered Teaching. In *Sight: A Journal of Scholarly Teaching*, Volume 3.